

MINIENCICLOPEDIA IUDAICĂ
TIMIȘOREANĂ

N - Z

Cuprins

N	4
Neumann, Ernest	4
Neumann Maria (Marika).....	4
Neumann Victor	4
O	5
Oppenheim	5
P	6
Philipp Ella	6
Philipp Judith.....	6
Pogány Mihály.....	6
R	8
Rothenstein, Bernhard	8
Roth Otto	8
Reich Ephraim	8
Reich Lenke	8
Romaşcanu Stefan.....	8
Rooth Ladislau.....	8
Rosenthal Marcel	9
Rubel Francisc	9
Russo Ioan	9
Rado Ludovic.....	9
S.....	10
Schatteles Tiberiu.....	10
Schneider Francisc.....	10
Schönberger Paul	10
Schönfeld Abraham.....	10
Schück Bernat.....	10
Szana Zsigmond (Sigismund).....	10
Székely (Eckstein) Vera.....	10
Székely Eugen/Jenő.....	10
Székely Eva	10
Szekely Gabriel	11
Szekely Gheorghe.....	11

T	12
Tal Alexander	12
Taub Darvash Gabriela	12
Taub Janos.....	12
Totisz	12
U	13
V	14
Vértés Adolf	14
W	15
Weinberg Viorica (Ibolya),.....	15
Weiss Eugen (Jenö)	15
Weiss Ferdinand/Fredi	15
Wertheimer Andrei	15
Wertheimer Peter	15
Wiener.....	15
Willkovits Ekaterina.....	15
Willkovits Gheorghe.....	15
Winkler Eva	15
Wisinger Endre.....	15
Y	16
Yardeni Myriam.....	16

N

Neumann, Ernest

Neumann Maria (Marika)

Neumann Victor

O

Oppenheim Rabinul Zwi (Hirsch) ben David Oppenheim sau Oppenheimer, (1793-1859), supranumit "Gaon Rabbi Herschele Temesvarer" și-a început activitatea de rabin în 1821, la 27 de ani, pentru comunitățile spaniolă și germană. Era un rabin erudit și cunoscut pentru înțelepciunea sa, un vorbitor și scriitor talentat. Influența lui s-a întins în întregul Banat. Oppenheimer a participat la discuțiile în jurul ideilor reformiste ale rabinului din Arad, Aron Chorin, pe care le contesta.

Mormântul său, construit în stil mausoleu, a devenit un loc de pelerinaj pentru evrei și neevrei, Rabinul Oppenheimer câștigând faima de „csoda rabi”, un rabin care face minuni. Rabinul Dr. Jakab Singer (1867-1939) relatează originea acestei legende. Paznicul creștin al cimitirului evreiesc a atribuit puterii magice a rabinului Oppenheim faptul că s-a întors nevătămat din Primul Război Mondial. Psihoza războiului, condițiile vitrege și sărăcia au făcut din rabinul care își

dormea somnul de veci de o jumătate de veac un rabin făcător de minuni.

Surse: Dr. Singer Jakab, Temesvári Rabbik a XVIII és XIX-ik században, 1928, Wieder Jakab Könyvnyomdája, Seini

Red.: Getta Neumann

P

Philipp Ella, pianistă; profesoara de pian

Philipp Judith, fiica lui Ella, pianistă, profesoara la Conservatorul de muzica Israel, decedată.

Pogány Mihály 1875, Győr, -1924, Timișoara. Colaborator, editor, în final, proprietar al ziarului *Temesvári Hírlap*, una dintre cele mai semnificative publicații maghiare din anii premergători primului război mondial și în perioada interbelică.

După susținerea bacalaureatului la Győr, colaborează la ziarul *Győri Hírlap*. Se căsătorește cu Eugenia Fuchs din Jebel. După nașterea fiului lor, László, care va succeda tatălui său la conducerea ziarului *Temesvári Hírlap*, familia se mută la Timișoara în 1902.

În Timișoara, deja în anii 1880 sunt editate două ziare cu titlul *Temesvári Hírlap*: primul este mai degrabă o foaie umoristică, al doilea un ziar săptămânal ilustrat. Primul număr al acestui ziar care se va înscrie printre cele mai prestigioase publicații ale presei maghiare apare la 15 noiembrie 1903. În această perioadă la Timișoara mai sunt publicate *Temesvarer Zeitung*, *Südongarische Reform*, *Neue Temesvarer Zeitung* și *Délmagyarországi Közlöny*. Postul de editor adjunct va fi ocupat de jurnalistul Pogány Mihály, care în această perioadă este deja colaborator al ziarelor din Viena și Budapesta. Îi sunt publicate nuvele în revista *Független Magyarország* și numele lui este pomenit alături de cel al lui Bródy Sándor, Ady Endre, Kassák Lajos.

În 1906 Pogány Mihály devine editorul, iar din 1908 proprietarul ziarului. Activitatea editorială a lui Pogány deschide o nouă eră în istoria ziarului *Temesvári Hírlap*, care devine atrăgător, diversificat și interesant. Pogány fondează o tipografie, asociat cu Kastriener Samu și Neumann Károly. Mărește formatul ziarului urmând modelul ziarelor de mari dimensiuni din vest. Noua serie de mașini va fi adăpostită într-una din cazematele orașului și la finele anului 1912 începe să funcționeze sub numele de „Tipografia Hunyadi.”

Ziarul are 10-12 pagini, ediția de duminică are 16-24 de pagini, numărul editat cu ocazia Crăciunului, Paștelui și Rusaliilor se întinde la 60-80 de pagini, cu o anexă complexă de literatură. Societatea editorială (pe Acțiuni) din Timișoara îi vinde ziarul lui Pogány Mihály, care se angajează la plata tuturor datoriilor și astfel devine proprietarul ziarului.

Nándor Kóra Korber (1987-1953),
Portretul jurnalistului Pogány
Mihály (*Böszfi nevet! Nebbich!*)

Personalități de renume ale literaturii maghiare – printre aceștia Ferenc Molnár, Béla Révész, Elek Gózsdu – își publică scrierile în acest ziar. Ziarul părăsește zona locală, se extinde în toată Transilvania și în străinătate (în Slovacia, Ungaria, Austria, Iugoslavia, America, Italia). Pogány este cel care încetățenește reportajul modern în jurnalistica provincială; tot el este cel care introduce scrierile atrăgătoare, pe atunci necunoscute, în provincie. Ziarul se sprijină pe contribuția abonaților și pe veniturile din reclamă, astfel își menține independența materială și spirituală.

Se spunea că dacă Pogány Mihály nu ar fi devenit jurnalist, ar fi ajuns scriitor de renume. Scrie nuvele, drame și critică, iar ziarele din Budapesta sunt încântate să-i publice scrierile. Participă cu regularitate la întâlnirile și dezbaterile Societății literare *Arany János*. Sprijină tinerii scriitori (Károly Endre, Mihály Szabolcska). Intră și în atracția sferei politice, pentru un timp este membru al consiliului orașenesc.

Pogány Mihály părăsește această lume în mod neașteptat, în urma unei aprinderi la plămâni în iarna anului 1924, la doar 47 de ani. În 1926 fiul său Pogány László preia conducerea publicației.

În 2011, portretul din bronz de pe piatra funerară a lui Pogány Mihály din Cimitirul Evreilor dispare.
Surse: Andrei Pogány, nepotul lui Pogány Mihály ; <http://www.monitorpress.eu/ro/ro-ro/cultura/1521-pogany-mihaly> ; http://hu.wikipedia.org/wiki/Temesv%C3%A1ri_H%C3%ADrlap ; <http://lexikon.kriterion.ro/szavak/4632/> fotografia și portretul sunt din colecția dlui dr. ing. Andrei Pogány.
Red.: Getta Neumann

R

Rothenstein, Bernhard

Roth Otto

Reich Ephraim, n. 1933, violonist amator, timp de 40 de ani membru în diferite orchestre, în ultimii ani în orchestra simfonică din Cfar Shmaryahu, lângă Herzliya.

Reich Lenke, profesoară de pian. Căsătorită Novac. După război a trăit la București.

Romașcanu Stefan, violonist. Studii la Conservatorul din Budapesta. Violonist în *Orchestre Romande* de Lausanne, Elveția.

Rooth Ladislau, n. 1920, Satu Mare. Dirijor, compozitor, orchestrator, pianist.

Deportat împreună cu părinții la Auschwitz, Mauthausen, transferat în lagărul de muncă de la Melk, apoi în lagărul lângă Ebensee, este eliberat de americani. Tatăl supraviețuiește, mama nu se întoarce.

După absolvirea studiilor la Academia de Muzică „Franz Liszt“ din Budapesta a venit la Timișoara, angajându-se (1947) corepetitor la recent înființata Operă de Stat. În 1948 debutează ca dirijor în spectacole de balet, dar și de operă, și tot din acest an este numit dirijor la Ansamblul artistic muncitoresc de cântece și dansuri „Flacăra“ din Timișoara, cu care efectuează turnee în Bulgaria, Albania și Iugoslavia. Un an mai târziu (1949) este titularizat dirijor la Opera timișoreană și debutează totodată la Filarmonică. În același an, Mircea Popa, dirijându-i cele *Două dansuri românești*, dezvăluie o nouă dimensiune a personalității lui Ladislau Rooth, cea de compozitor. Din anul 1953, L. Rooth devine prim-dirijor al acestei instituții conducând de la pupitru unica premieră (15 aprilie 1953) a stagiunii, *Nunta lui Figaro* de Mozart, în regia eminentei muziciene Aca de Barbu. Ladislau Rooth a fost un dirijor foarte activ. Până în anul 1958 a asimilat 35 de titluri de operă, balet și operetă însumând 734 de spectacole (cf. Monografiei instituției elaborată de Rodica Giurgiu). La Filarmonică a dirijat, începând din 1949, în fiecare an până în 1957. Repertoriul simfonic a fost foarte variat cuprinzând lucrări din diverse epoci de creație, uneori partituri orchestrate sau reorchestrate de el însuși. În 1956 împreună cu Dan Mizrahy au făcut cunoscut în sala de concerte timișoreană numele lui George Gershwin (*Rhapsody in Blue*).

În 1958 i se desface contractul de muncă fiindcă a solicitat emigrarea în Israel. În 1960 se stabilește în Israel și activează din același an la Opera israeliană apoi la Orchestra Radiodifuziunii din Ierusalim (1961), Filarmonica din Tel Aviv (1963), Orchestra „Scarlatti“ din Neapole (1965, dirijor invitat), Opera din Pretoria, Africa de Sud/Transvaal (1967-1968, contract de 18 luni), Radio Copenhaga (1968, invitat), „Landestheater“ din Salzburg, Austria (1970, o stagiune), Orchestra Radio Tel-Aviv (1971). Urmează o lungă perioadă de contracte în Mexic la Operă și cu diverse orchestre simfonice (1980-1984). În anii 1985 și 1987 susține concerte în SUA, iar în 1989 reia contactele cu România colaborând cu Opera și Filarmonica din Timișoara, apoi și cu operele din Brașov și București. Alte compoziții: *Divertisment pentru orchestră* (1951), *Uvertura pentru tineret* (1953), *Pastorală pe o temă de la munte* (1954), toate prezentate în concertele Filarmonicii „Banatul“ din Timișoara. Este membru al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor din România.

<http://www.banaterra.eu/romana/ladislau-rooth>

An de an, Ladislau Rooth dirijează concerte la Satu Mare, orașul său natal. În 2 iunie 2013 a dirijat un concert dedicat Intâlnirii evreilor timișoreni din întreaga lume în Sinagoga din Cetate, Timișoara. În octombrie 2013 este invitat să dirijeze Filarmonica din Kiev. O activitate continuă reprezintă scrierea de aranjamente orchestrale.

Rosenthal Marcel (1899 – 1972)

Rubel Francisc, fagot. Israel

Russo Ioan, chirurg de profesie, muzician amator

Rado Ludovic

S

Schatteles Tiberiu

(n. 1928, Timișoara). Elev la școli israelite până la bacalaureat. Studiile universitare le-a făcut la Cluj și București, unde a studiat filosofie și economie și s-a specializat în comerț exterior.

În anii '50 a condus o echipă de cercetare a pieții agricole la Camera de Comerț Exterior. A continuat munca de cercetare la Institutul de Cercetări Economice al Academiei, unde a fost primul în România care a publicat în domeniul econometriei.

După 1956 a fost demis din poziția lui din motive politice și re-numit în funcțiune în anii '60. Publicațiile sale s-au bucurat de apreciere și în străinătate.

În 1973 a fugit în vest. A fost Senior Associate Member of St. Anthony's College la Universitatea din Oxford. După aceasta a plecat în Canada, unde trăiește în prezent împreună cu soția lui, Agnes, născută Borgida. A predat la Université Laval, Québec, apoi în Biroul de Statistică al guvernului canadian, continuând să dea cursuri la Université Laval, Québec și la Carleton University, Ottawa.

Alături de publicațiile în economie, matematică, econometrie și epistemologie, Tibor Schatteles a scris eseuri literare și o lucrare de istorie, *Evreii Timișoarei într-o perspectivă istorică*, care s-a publicat la Editura Hasefer, 2013 și în versiunea engleză în 2014. Volumul de eseuri despre opere din literatura universală *The Mirror of Socrates* a apărut la editura Archway Publishing.

În 2014, T. Schatteles a fost distins cu titlul Doctor honoris causa de către Academia Română pentru contribuția remarcabilă la dezvoltarea pe baze analitice a cercetării economice din România. De asemenea, i s-a acordat Diploma de exelență de către Institutul de prognoză economică și de către Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, Academia Română; de către Universitatea româno-americană ; Diploma Virgil Madgearu de către Academia de Studii economice.

Red.: G. Neumann. Surse: Convorbiri cu Tiberiu Schatteles ; participare la evenimente de lansare de carte.

<http://www.piatafinanciara.ro/?p=5461>; <http://www.hasefer.ro/index.php/evenimente/2013/83-evreii-din-timisoara-in-perspectiva-istorica-de-tiberiu-schatteles>

http://www.price.ro/specificatii_tiberiu_schatteles_economie_epistemologie_si_previziune_129949.htm

Schneider Francisc

Schönberger Paul, jazz, duet cu Imre Hirschl; bateristul Elemér Kohn Germania - Israel

Schöfeld Abraham, rabinul comunității sefarde Fabric

Schück Bernat, rabin ortodox în Iosefin

Szana Zsigmond (Sigismund)

Székely (Eckstein) Vera, profesoară de pian la Facultatea de Muzică

Székely Eugen/Jenő (1914-2004) violonist la Filarmonica Timișoara. A predat vioară la Timișoara, apoi în SUA. A făcut o carieră în afaceri la New York, SUA.

Székely Eva, fiica lui Székely Jenő, violonistă. Profesoară la un Conservator de muzică la Universitatea din Missouri, SUA. Prim-violonistă în Esterhazy Quartet, face turnee internaționale și

înregistrări.

<http://music.missouri.edu/ensembles/esterhazy.html> ;
http://www.youtube.com/watch?v=-7_bp0Axf9w

Szekely Gabriel

Szekely Gheorghe

Universităţii de Vest Timișoara, trăiește la Timișoara.

T

Tal Alexander (Deutel Sanyi-Lina), 1932 – 2005. A studiat vioara cu Weinberg Ibi. A ajuns in Israel la varsta de 19 ani si a fost ani de zile Konzertmeister la Filarmonica Israeliana (IPO) si dupa 1974 la Filarmonica din Amsterdam si Hilversum Radio Orkest. A fost prim violonist in Haydn Quartet si in Israel New String Quartet. Michal Tal, fiica lui, este o pianista renumita in Israel.

Vivaldi, Summer

http://www.youtube.com/watch?v=KDqea-k_oXo

Concertul de vioara nr. 2 de Bartok (inregistrat ca disc)

http://www.youtube.com/watch?feature=player_embedded&v=NIOPDNAWEKg#!

Taub Darvash Gabriela

Taub Janos

Totisz

U

V

Vértes Adolf

W

Weinberg Viorica (Ibolya), n. Markovits (1913 – 1993, Timișoara) – prim-violonistă în Orchestra Filarmonicii Timișoara

Weiss Eugen (Jenő), cantor la Sinagoga din Fabric

Weiss Ferdinand/Fredi (1932, Timișoara – 2002, Cluj) elev la Liceul Israelit Timișoara; elevul lui Philipp Ella; profesor la Academia de Muzică din Cluj; a acompaniat la pian pe Stefan Ruha, Ion Voicu, printre alții.

Stefan Ruha, vioara, Ferdinand Weiss, pian - Kreisler

<http://www.youtube.com/watch?v=RrjBrH1pl6U>

Henryk Szeryng, vioara, F. Weiss, pian – Prokofiev

<http://www.youtube.com/watch?v=LLHcHqVRhiU>

Wertheimer Andrei (Bandi) (18 martie 1927, Satu Mare) Profesor de vioară la școala de muzică, a cântat la Filarmonica Banatul. Cânta la vioară în stilul jazzului european al violonistului francez de jazz, Stéphane Grappelli. A fost la Timișoara unul din pionierii jazz-ului împreună cu Gheorghe Klein, Paul Gerő și alții. A emigrat în Israel. Fiul său, Peter Wertheimer, este un cunoscut saxofonist de jazz.

Wertheimer Peter, n. 1947, Satu Mare, Ro. Fiul violonistului Andrei Wertheimer. Saxofonist, clarinetist și flautist israelian. Trăiește la Tel Aviv.

A studiat vioara clasică la Școala de Muzică din Timișoara, apoi la Conservator în București. În paralel a studiat și cântat jazz la instrumente de suflat din lemn, în principal saxofon.

A făcut rapid carieră muzicală la București, cântând printre altele în orchestra Electrecord, precum și cu Johnny Răducanu, și în orchestra de estradă a Radiodifuziunii, cu care a întreprins și turnee în străinătate.

În 1974 a fost într-un turneu cu orchestra Electrecord în Germania Federală și

Elveția.

În 1977 a emigrat în Israel, unde și-a continuat cariera cu mare succes. A continuat să păstreze legătura cu lumea muzicală din România.

Colaborări cu [Johnny Răducanu](#), [Eugen Gondi](#), [Marius Popp](#), [Dan Mândrilă](#), [Radu Goldiș](#), [Adrian Enescu](#), [Avi Adrian](#), [Arik Livnat](#), [Sophie Milman](#) etc. Compozitorul israelian Rafi Kadishson a compus o piesă, „Concerto for Peter and Orchestra” (1996), în cinstea lui.

Peter Wertheimer Quartet – Gărâna Jazz Festival 2013

<https://www.youtube.com/watch?v=uvuzTsuatqw>

Surse : Gabriela Russo, n. Klein; http://ro.wikipedia.org/wiki/Peter_Wertheimer

Red. : Getta Neumann și Gabriela Russo

Wiener ? prof canto

Willkovits Ekaterina, solistă la Opera din Timișoara și Cluj

Willkovits Gheorghe

Winkler Eva, violonistă - Israel

Wisinger Endre, pianist jazz

Y

Yardeni Myriam ([ebraică](#)) מרים ירדני: Din Wikipedia, enciclopedia liberă

([25 aprilie 1932](#), [Timișoara](#)) Istoric [israelian](#), originară din [România](#), cunoscută prin cercetările ei în domeniul istoriei [Franței](#), mai ales al gândirii [politice](#), al [istoriografiei](#) și studiului [identității naționale](#) franceze, al trecutului [hughenoților](#) și relațiilor lor cu [evreii](#). Profesoară emerită la Universitatea din [Haifa](#), este laureată a Premiilor Israel (1999) și EMET (2007).

Myriam Yardeni s-a născut la Timișoara, în România într-o familie [evreiască](#) din pătura mijlocie. Deoarece cu câteva excepții, întreaga comunitate evreiască din orașul ei nu a ajuns să fie deportată spre exterminare în timpul [Holocaustului](#), și familia ei a supraviețuit anilor războiului celui de-al doilea mondial și al regimului fascist în România. După studii liceale la gimnaziul evreiesc și la liceul clasic din orașul natal, a emigrat în Israel în anul [1950](#). A învățat ebraica la Ulpan Etzioni din [Ierusalim](#), apoi a studiat la Seminarul [pedagogic](#) înființat acolo de [Martin Buber](#). Ea și-a continuat studiile la Universitatea Ebraică, obținând titlul întâi în [istorie](#) generală și cultura Franței, apoi titlul de [master](#) în istorie generală. Teza ei de master, redactată în [1961](#) sub conducerea profesorului [Yaakov Talmon](#), a avut drept subiect activitatea lui [Bernard Lazare](#), publicist și fruntaș [anarhist](#) și [sionist](#) francez de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Continuare pe http://ro.wikipedia.org/wiki/Myriam_Yardeni
Articol redactat de Ivan Goldberger